

Matijakov stric.

(Spisal Fr. — ek.)

II.

Francози.

koli svečnice je bilo, vsaj meni se zdi tako. Pri Matijakovih se nas je bilo precej zbralo tam okoli peči in strica, ki so bili prenesli svoj sedež in svojo delavnico od mrzlega okna k gorkim pečnicam.

„Stric, kako je bilo pa tačas, ko so bili prišli Francozi k nam?“ popraša Martinkov Matiček, ki je bil včasih tudi med stričevimi gosti in poslušalci. Stric se pa niso zmenili dosti za našo in Maticjevo radovednost; kajti opravka jim je bila že zopet dala pipica. „I, ta grča, saj ti ne vleče: človek bi lažje potegnil senen voz v klanec, kakor pa privlekel eno samo šobo dima iz te moje stare grče. Uže vém, kaj ji ni všeč, cevka je počena, nò, saj mi je pa tudi služila od spomladi; tam za Grumovim lazom sem jo bil urezal in komaj prebeckal. Pa naj si malo odpočije ta sajasta tepka, kdo jo bo zmirom trebil, tlačil in našigal?“

Tako so govorili stric sami s seboj in svojo pipico, ne menèč se za nas, ki smo kaj težko čakali, da bi kaj slišali o Francozih.

„Kaj si rekel in govoril?“ slednjič vendar poprašajo.

„Nič ni govoril in rekel, le tisto bi rad slišal o Francozih, kar ste pravili nam oni dan, ko ni bilo tukaj Matička“, opomni nekdo izmed nas.

„Kaj bi bil tako radoveden in bi bil. Vesel bodi, da nisi videl in poznal tistih lačnih belehlačnežev. Tamkaj mi izberi lepih, tankih šibic, pa le gladke odbiraj, moram zaplesti ta -le jerbas Gregurnovki. Ti, Janezek, pomagaj Matičku, boste prej odbrali. In ti, Nacek, se tudi pripogni: ti pol pesti, oni-le ene pol, malo bo še nabral Francek, malo Tonček, pa bo lepo za eno pest. Pa, kaj je že hotel Matiček, nò, kaj je rekel?“

„O Francozih bi rad menda kaj zvedel“, oglasimo se mi.

Stric pa so vzeli iz rok najbližjemu dečku odbrano šibico in jo ošpčili na debelejšem koncu. Nato so jo potegnili semintja po brezzobih ustih, da se je namočila in ne tako lomila pri krivljenju in pletenju. S šilom so zabodli raztrgani jerbas in sicer s tako silo, da so pri ubadanju trikrat zastokali in se je slišal hripov „hè“ po vsej sobi. Sedaj so pa začeli pripovedovati približno tako-le:

„Kaj sem bil takrat star, fantina pri šestih letih sem bil. Očeta nisem imel več, tje doli na pokopališče so jih bili zanesli, ko sem imel prve irhaste hlačice, — rajni Luka s Slivice mi je je bil naredil. V tistem času se je v tem kraju dosti govorilo o vojski in le o vojski. Kar ti počí glas, da je po Notranjskem tistih francoskih rdečebradcev kakor listja in trave. Cesarski fantje in vojaki so bili močni, pa dosti psov še volka ujé, pravijo. Zato so se morali umakniti proti Ljubljani tudi naši korajžni fantje.“

„Drugi dan na vse zgodaj pa že zaslišimo trobento peti tudi v naši vasi. Naenkrat je vse vpilo: ‚Francoz je tukaj!‘ Moja rajna mati — Bog jim daj v miru počivati — so hitro odprli skrinjo in pobrali iz nje tiste šmarne petice, ki so jih hranili še od svoje birme, in so jih nesli skrit. Vedeli smo dobro, kaj zna Francoz. Mi, otročaji, pa smo stekli na vas, radovednost past. Tam pred cerkvijo je bilo že vse polno belohlačnežev. Vsak je imel puško čez ramo, pa krivo sablo ob strani. Kar ti priropoče deset do petnajst voz z dolgimi topovi. Ljudje so se strahoma spogledovali, kaj bo sedaj. Eni so si šepetali na uho, da bodo Francozi vse zdrobili: cerkev, hiše in vso vas. Drugi so pa trdili, da ne bo hudega, le vojaki bodo prodajali sitnost po hišah.“

„Komaj so se ustavili prvi Francozi, kar ti pride za temi nov trop, pa še tretji se prikaže. Prav strah nas je bilo, toliko se jih je nateplo. Nazadnje prikalopira na visokem belcu mlad, čvrst vojak, ves obšit z zvezdami, velikimi in manjšimi. Nikamor ne pogleda, samo golo sablo vihti sedaj na to stran, sedaj na ono, tako da bi si bil kmalu sklatil konjski rep, ki ga je imel za kapo. Slednjič se ustavi tik cerkvenih vrat. Ljudje, ki so stali tam, morali so se umikati konju, ki je zanašal svojo zadnjo stran najraje proti njim. Kar zavpije tisti na konju čudno besedo, katere pa nismo umeli mi, menda je bila francoska. Le to smo videli, da so se začeli Francozi drenjati okoli konja in jezdeca. Eni so bili tudi na konjih, eni pa tako. Tisti, ki je imel rep za kapo, je vzel neko pisanje iz kamižole, je prebral glasno in še povedal, kaj in kako se bere na papirju. Sedaj so se pa razšli vojaki po hišah, dosti jih je pa ostalo še pri topovih, menda za stražo.“

„K nam so prišli štirje vojaki, drugam več ali manj, kakor je bila že hiša. Vsi smo rekli: ‚Le potrpiamo z Francozi; saj se bodo kmalu umaknili ‚cesarskim!‘ Ali cesarskih ni bilo od nikoder, dà, še več smo zvedeli. Tam na cesarskem Dunaju, ali v Ljubljani, pripoznali so Francoze za naše go-spodarje.“

„In kako so se vedli, ti prevzetni kozjebradci. Ti nadloga, komaj je stopil v hišo, vrgel je tisto torbo z rame, pa legel na posteljo, kakor bi bila pripravljena zanj. Drugi pa je koračil naravnost v kuhinjo in začel stikati po omari. Ker smo imeli dosti mleka, niso mati nič kaj godrnjali, ko je začel Francoz prste potikati po latvicah in lizati mleko. Pa naj bi bil že lizal, ali kaj je še naredil? Vzel je kar dve latvici mleka z najlepšo smetano in ji je cijazil v sobo. In morda mislite, da je potem pil in jedel mleko? Kaj še; vojaki so malo ‚poštokali‘ po skledah in — lop! zašklenfetala je skleda z mlekom po tleh. Potem pa trešči še drugo na tla, prav takisto. In kar na lepem smo bili ob latvico, in še celo ob dve. Kaj pa mleko? Za dva groša starega denarja bi ne bili dali mati že same smetane, kje pa je bilo še mleko in obe pocinjeni latvici po vrhu? ‚No, kaj bo pa sedaj?‘ popraševali smo se po tihem. Kar ti vstane uni Francoz, ki je bil legel na posteljo, in tovarišem nekaj skozi nos zamrmra. Potem gre iz sobe čez dvorišče na tnal. Kokoši pa, ki so brskale tam okoli, so završale in ena je tako žalostno zakokodajskala, da se je vsem smilila v srce. Francoz je bil namreč skočil med kuretino in zagrabil najlepšo jarčko, kar jih je bilo pri hiši. Mati so pa za

hišnim vogalom žalostno zaihteli: „Bog nam pomagaj, najlepša čiba je šla, ravno tista grahasta s čopko, ki je znesla vsaki dan jajce; pa kako debelo jajce je zlegla, tam v hlevu pod jaslami je imela gnezdo.“

„Ali je Francoz kar surovo puto potlej pohrustal?“ vprašamo poslušalci.

„Kaj bo surovo obiral? Čaj nò, bom že povedal, kako in kaj je bilo potlej“, zavrnejo stric ter se malo odkašljajo in začno nadaljevati:

„Ko so videli mati, da ni več mogoče rešiti jarčke, začeli so se bati, da pride na vrsto tudi rilček, ki je tako milo krulil za koritom v svinjaku. Zato so molčoč šli pripraviti ponev za cvrenje. Francoz pride sedaj res v kuhinjo, nekaj zarentači, vzame ponev z mastjo in hajdi pod — kozolec.“

„Prišedši tje, ozre se vojak malo okoli, premeri z očmi, koliko bi bilo menda do strehe, in začne kuriti. V takem strahu smo bili takrat, da nič tega ne. Pričakovali smo vsak hip, da se bo pokazal na strehi rdeč petelin in bo vse pogorelo. Mati prosijo s povzdignjenimi rokami Francoza, naj ne upepeli kozolca in vse vasi. In misliš, da je kaj maral rokomavh? Otresel je z roko, pa zagrabil ročico pri vozu, da bo udaril ž njo. V tistem strašnem položaju pa pride pod kozolec lep, mlad Francoz s tenkim korobačem v roki. Ko vidi, kaj se godi, brčne z nogo ponev, da se prevrne, in pohodi ogenj. Potem zavpije nad vojakom in ga švrkne s tistim korobačem čez pleča, da se je zganil porednež in glasno zaklel. Nato ga odvede na vas h komandantu. Od tistega dne ni nihče več videl malopridneža v vasi.“

„Kaj ne, stric, uni trije Francozi, ki so ostali še v vaši hiši, so bili pa bolji“, mislili in trdili smo dečki.

„Bolji — bolji? Nò, bili so bolj človeški, ali pa tudi ne“, pripomni vojak. „Za drugo bi že še bili, le predolgi prsti so jim bili zrastle, zato jim je prišla vsaka reč prav. Tudi jed jim ni bila nobena všeč, dasi smo jim stregli bolj kakor mlatičem in tericam. Ker smo imeli pri nas tačas domače zajce v hlevu, zavohali so jih kmalu Francozi. Mati so jim morali vse poklati in skuhati ali speči. Enkrat smo jim bili pa le dobro postregli s posebno okusnim zajčkom.“

Stric malo potolčejo s pestjo po jerbasu in pravijo:

„Dobro smo nekoč Francozom postregli, kakor rečeno, z zajčkom, ki pa ni bil ne zajec ne zajka. To je bilo pa tako-le: Pri sosedovih so imeli precej porednega hlapca, ki ni mogel trpeti Francozov. Zato pravi nekega dne moji materi: ‚Mati sosedova, jaz imam starega zajca, ki ga rad dam belohlačnežem za južino.‘ Drugi dan pred poldnem pa prinese mastno, že odrto živalico moji materi. ‚Ne bom te pozabila, ko bom pekla prešče,‘ reko mati hlapcu ter vržejo že pripravljeno meso v ponev. Opoludne so vojaki z veliko slastjo oberali pečenko. Pa kaj so jedli tisti dan, nò, kaj? Ne zajčka, ne zajke niso hrustali, ampak starega mačka, s katerim jih je bil pogostil hlapec, modra glavica.“

Mi se spustimo v glasen smeh, pa tudi stric so nategnili usta. Ko smo pa obmolknili, povzemó stric zopet besedo in nadaljujejo:

„Vsake reči je nazadnje vendar konec, pa tudi francoska ošabnost ni bila večna. Ko so todi okoli več kakor tri leta prodajali prevzetnost, zvedeli

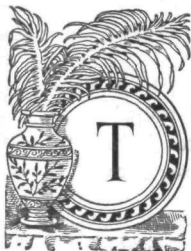
smo nekega dne, da je Rus natepel Francoza. In res je moralo kaj takega biti; kajti zapazili smo, da je vse nekam zbegano med vojaki. Nekega jesenskega dne pa zagrmi in počí cesarski top za Svetim Rokom in debela krogla prižvižga in telebi v sredo gruče francoskih vojakov, ki so se že odpravljali iz vasi. Predno je pa zasvetila večernica, pobrali so bili Francozi svoja šila in kopita. In zadnji čas je bilo; kajti cesarski vojaki so se prikazovali od vseh strani. Francozi, kateri niso bili odnesli še peté, so bili ujeti ali ubiti. Na vasi pa so se ustavili naši vojaki, katere smo pozdravili in sprejeli z velikim veseljem.“

„Bog bodi zahvaljen, da smo prišli zopet pod cesarski Dunaj“, pristavijo še stric ter vržejo po sobi zakrpani jerbas rajne Gregurnovke.

Nevoščljivost.

Legenda. Zapisal F. S. Pavletov.

ako nekako je bilo :

Nekoč je živela tam za devetimi gorami in tam za devetimi vodami stara ženica. Ni bila dobra. Nevoščljivost jo je mučila tako, da bi kmalu ne bila privoščila svojim sosedom dnevne svetlobe in sence. Če je potrkal berač na njena vrata, to jo je moral pobrati! Bog ne daj, da bi bil dobil kruha, jedi ali vsaj prijazno besedico. Kaj še! — Nič in še ozmerjan je bil po vrhu. Če je pa videla koga premožnejšega, nego je bila sama, najrajše bi bila vse kar sama spravila.

Njeno srce ni bilo lepo. Obleka njene duše je bila zamazana.

Le nekoč je storila neko dobroto, a še ta ni bila bogvé kaj vredna.

Po letu je bilo, ko je klečala pri potoku in prala salato. In tu ji je ušlo eno samo peresce. Zasmejala se je in rekla:

„Pojdi v Božjem imenu!“ To je bilo največje dobro delo te žene. Lahko vidite, kako malo dobrega je bilo na nji.

Tako je živela dolgo let in umrla. In ko je zadnjič dihnila in ko je sveti Peter, ki je videl njeno smrt skozi nebeško okence, se je obrnil do našega Gospoda:

„Kaj je s to-le tukaj?“

„Nič ni!“

S tem seveda ni bil sv. Peter zadovoljen. Menil je, zaradi onega peresca se pač spodobi stari ženici kotichek v nebesih. In ko ni odjenjal prositi Boga, se je usmilil Bog ženice in rekel:

„Ako bodeš potegnil dušo te žene na onem perescu v nebesa — bodi! Lahko bo ostala v nebesih.“

Sveti Peter je opomnil dušo, naj se le previdno drži peresca. Prav gotovo jo bode potegnil v nebo.